

נקודה למחשבה

פרשת שלח

הם בעצם 'מורידים את השלטר'. מחשיכים ומאפילים את דרכם, והדרך לכישלון ולנפילה קרובה מתמיד. המעפילים לא ירדו לעומקה של טעותם. הם חשבו שהבעיה היתה פשוטה יותר, העובדה שהם לא האמינו שיצליחו להיכנס לארץ ולנצח את אויביהם. בשל כך, גם חרטתם היתה במישור סמלי זה. כעת, הם מוכנים להיכנס לארץ. אבל לא זאת היתה הבעיה. החטא היה שהם העדיפו לסמוך על שיקול דעתם האישי ולהתעלם מרצון ה', ובבעיה זו הם לא טיפלו. הנה, כעת רצון ה' הוא שהם לא יעלו לארץ, אבל הם שוב מעדיפים ללכת עם תחושותיהם האישיות ולהתעלם מההוראות הברורות של הבורא.

זהו החושך. זוהי ההאפלה. כי כשאדם חושב שדי בשכלו האישי וראייתו העצמאית על מנת להחליט כיצד לחיות ומה לעשות, הוא בעצם עוצם את עיניו והולך כעיוור באפילה. בלי אמות המידה התורניות, גם דרך שנראית כנאורה ומתקדמת הינה מתכון בטוח לכישלון.

התובנה העולה מכך הינה פשוטה אך נוקבת. מידי פעם עולות יוזמות הומניטריות ומלאות חמלה, אשר לא עולות בקנה אחד עם דרכה של תורה ועם ההלכה היהודית. אנו, כשומרי מצוות, מסרבים לקבל ערכים אלו ועומדים על כך בתוקף. פעמים רבות ניתן לשמוע מהמתנגדים לנו נימה של זלזול בבלעדיות הניתנת לתורה בהדרכת חיינו.

לעיתים ניתן אף לשמוע משפטי-היפגעות מאנשי רוח ומחשבה אשר רחוקים מחיי תורה ומרגישים שזה לא בסדר שערכיהם אינם מקבלים יחס מעריך ומכבד. 'עגלתינו אינה ריקה' הם חוזרים ואומרים, 'היא מלאה, בערכים שונים משלכם, אבל היא מלאה'.

פרשת המעפילים מלמדת אותנו שאין דבר כזה. 'ספר ההוראות' לחיים מתוקנים ניתן לנו על ידי מי שאמר והיה העולם, וערכים שאינם מתאימים עם הוראות ברורות אלו אינם 'ערכים שונים' אלא ערכים מזיקים. חושך ואפילה.

ואם נמשיך את קו המחשבה הזו, נוכל לחדד את התובנה הזו מעט יותר.

סיטואציות מסויימות מובילות את האדם להתחייב לעשות שינוי מעבודת ה' אליה הוא התרגל. כך לדוגמה, חולה שנאסר עליו לצום ביום הכיפורים, אדם שנאסר עליו לאכול מצות בפסח ועוד מקרים בסגנון זה. בחלק מהמקרים ממאנים האנשים להישמע להוראות הללו, הם אינם מרגישים בנוח להכניס משהו לפה בעיצומו של היום הקדוש. הם לא מסוגלים לוותר על רגשי הקדש הכלולים באכילת המצה.

במקרים כאלו צריך לזכור שכיון שכעת הוראת התורה היא כזאת, אין מקום לרגשות הללו. נהפוך-הוא, באותה חדוות-מצווה בה התקיים רצון ה' עד היום, יש לקיים את רצונו כעת. לא רק שלא צריכות להיות תחושות חרטה ואי-נעימות, אלא אדרבה, התחושות הללו סותרות את מהלך חיינו הנכון. איננו מקיימים את המצוות רק כאשר אנו 'מתחברים' אליהם או מבינים את עומקם. נקודת המוצא שלנו היא שאנו מקיימים את דבר ה' כי כך גזרה חכמתו, לא משנה מה היא הוראתו. כך, נזכה לחיי אורה.

פרשת השבוע מלמדת אותנו על חטא המרגלים. מהקשים שבחטאי דור המדבר, דור דעה. מיד לאחר שמשה מוכיח את העם ומודיע להם על עונשם אנו עדים להתרחשות מעניינת. התרחשות שעל פניה נראית מבורכת ורצויה.

'חזרה-בתשובה' מהירה, אולי המהירה ביותר, מבין החרטות עליהם למדנו בחמשת חומשי התורה. בוקר אחרי שהם מבינים את חומרת מעשיהם ואת האיוולת הטמונה בחוסר בטחונם בה', מתקבצים להם חלק מבני העם כאשר תחושת חרטה עמוקה ממלאת אותם:

וַיִּשְׁכְּמוּ בִבְקֹר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר לֵאמֹר הֲנֵנוּ וְעַלֵינוּ אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' כִּי חָטָאנוּ: (במדבר י"ד, מ'). על הבוקר, מיד, הם כבר במגמת תיקון. חרטה עמוקה על החטא, וידוי על מעשם הרע, וקבלה לעתיד – מוכנות מיידית לשנות ולהשתנות. הֲנֵנוּ – ועלינו!

אך משום מה, משה רבינו מסרב לקבל את תשובתם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמַה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהוּא לֹא תִצְלַח: אֵל תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפוּ לִפְנֵי אֲיֹבֵיכֶם: כִּי הָעַמְלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפְלְתֶם בְּחָרֶב כִּי עַל כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרֵי ה' וְלֹא יְהִיֶה ה' עִמָּכֶם: (שם, מא-מג)

אמנם, אותם יהודים, אינם מתרשמים מתגובתו הנחרצת של משה. הם בוחרים לעלות אל הארץ ולתקן את חטאם, ויהי מה.

את עלייתם מכנה התורה 'העפלה': וַיַּעֲפֹלוּ לַעֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הַהָר וְאֶרֶן בְּרִית ה' וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקִּרְבֵּי הַמַּחֲנֶה (שם, מד). בתרגום אונקלוס מתורגמת מילת 'וַיַּעֲפֹלוּ' וארשיעו. העליה היתה מתוך רשעות.

מדוע? מדוע תחושות החרטה העזות הללו, שהובילו לפעולות הרואיות מסכנות חיים וכפי שאנו רואים בסופו של דבר אף למוות, נחשבות כרשעות? מדוע תשובתם והתוודותם אינה מתקבלת ברצון?

יתכן שהתשובה טמונה במפתח אותו נותנים לנו חז"ל במדרש תנחומא, כפי שמצטט רש"י בפירושו: ויעפילו... לשון אופל. הלכו חשכים, שלא ברשות. מהי הליכה בחשיכה?

שני אנשים פוסעים במבוך. המבוך הוא זהה, אותם מכשולים, אותן פינות בעייתיות. האחד, נכשל שוב ושוב, נתקל במכשולים, נופל, קם ושוב נופל. השני, לעומתו, הולך ומתקדם ללא כל בעיה. מהו ההבדל ביניהם?

הראשון פוסע במבוך בחושך. הוא אינו רואה מה קורה לפניו, הוא אינו מבין היכן הוא נמצא. בשל כך הוא חוזר ונכשל. השני, החליט להיעזר בפנס. הוא מצויד באור. הפנס אינו משנה את נתוני ההתמודדות, האור רק מראה לו מה נכון ומה לא נכון. מה בעדו ומי נגדו.

חטא המרגלים נבע מחוסר רצון לראות את הנתונים כפי שהקב"ה ביקש שיראו. הם לא סמכו במאת האחוזים על רצון ה'. בני ישראל ביקשו להיות בטוחים בנצחונם בדרכים נוספות, לא רק באמצעות הבטחת הא-ל לרשת את הארץ.

ניסו להתקדם בחיים בלי הכוונת השי"ת משול להליכה במבוך ארוך בלי פנס. 'תורה אור', התורה מאירה את נפתולי החיים, מכוונת ומראה מהם המוקשים מהם צריך להיזהר, ומהם הנתונים שנועדו לטובתנו ולשימושנו.

כשאנשים חושבים שהם –כביכול – מבינים יותר טוב, מתקדמים יותר מהתורה,